

LBRIS

We know
books

MONTHERLANT

Bestiarele



editura rao

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DE MONTHERLANT, HENRY

Bestiarele / Henry de Montherlant; trad.: Marioara Sima -
București: Editura RAO, 2011

ISBN 978-606-8255-91-0

Sima, Marioara (trad.)

821.133.1-31=135.1

Editura RAO
Grupul Editorial RAO

Str. Turda nr. 117-119, București, ROMÂNIA

www.raobooks.com

www.rao.ro

HENRY DE MONTHELANT

Les Bestiaires

© Éditions Gallimard, 1947

Traducere din limba franceză

Marioara Sima

© RAO International Publishing Company, 2006
pentru versiunea în limba română

2011

ISBN 978-606-8255-91-0

Domnului Gaston Doumergue
Președintele Republicii Franceze

Președinte,

Dumneavoastră sunteți acela căruia îi datorăm coridele, cu uciderea taurilor, în sudul Franței. Cu toate că ele au intrat de o jumătate de secol în tradiția poporului meridional – încă de la origini, aparținându-i în profunzime – în 1900, a fost numită o comisie parlamentară, pentru a le institui. Singur, contra întregii comisii, ați reușit să faceți să triumfe legea. Îmi place această cuvântare pe care ați adresat-o adversarilor și care are ceva din tristețea lui Seneca: „Înțelegem de ce oamenii au puțini prieteni, în timp ce animalele au atâția”.

Poate că vă aminteți și altă frază: „Luptele cu taurii nu au avut o mică contribuție în menținerea vigorii națiunii spaniole”. Dar, cu siguranță, Jean-Jacques Rousseau care este autorul acestei fraze (în Guvernul Poloniei), este și el o brută inumană și un susținător al regresului.

V-ați născut și ați fost „hrănit” în religia Taurului. La Nîmes violentul, această Romă a galilor, catedrala, arcul lui Augustus, cercul unde se dădeau lupte pe vremea lui Suetoniu au sculptat în piatră animalul magic. Am văzut douăzeci de mii de oameni în arene care aclamau Soarele dezbrăcându-se de un nor. Măruntaietele, dacă nu spiritul lor, știau că de treizeci de secole adorau Soarele și Taurul care este un semn solar. „În Sudul taurin, pasiunea pentru tauri are rădăcini mai adânci decât în Spania.” Ca să poți spune asta, Președinte –, un lucru atât de just, cu toate că atât de surprinzător în ochii profanilor –, trebuie să fi măsurat în sine această iubire.

În biroul dumneavoastră de la Élysée, între o bibliotecă și o grădină, ce încântare ar fi să vorbim despre tauri (și nimic în afară de asta, o zei!). Dumneavoastră înșivă mi-ați povestit: pe când erați băiețel, tatăl dumneavoastră vă ducea la corida

începută deja, prin locul pe unde i se dădea drumul taurului. Tatăl vă ținea strâns de mână, nu avea importanța, căci erați foarte mulțumit că animalul se afla de cealaltă parte. Cățiva ani mai târziu, în cursul uneia dintre acele cavalcade în care paznicii vitelor sosesc în galop în sat, înconjurând cireada cu care se va da corida, într-o zi, ați fost trântit la pământ de un taur, și apoi, abia ridicat de jos, ați alergat după el, cu micii dumneavoastră camarazi.

Doi deputați francezi, în trecere prin Cordoba, în timp ce era înmormântarea marelui Lagartijo, au trimis o superbă coroană: era trimisă din partea dumneavoastră și a Domnului Pams, un catalan. Și erați ministru când, la Aigues-Vives, în timpul unei coride, ați coborât pe pistă. Și chiar ați fost, pentru o clipă, atacat de taur.

Pe fațada bisericii din Caveirac, un altar taurin simbolic amintește de un taurobol dat la Nîmes, în secolul al III-lea, în onoarea Împăratului. În onoarea dumneavoastră, domnule Președinte, cât de mult mi-aș dori să fie așa!... Dar nu, aceste pagini nu vă vor fi dedicate. V-ar deranja. Mai rău, poate. Numeroși umanitariști se laudau că au tras focuri de armă în taurii aduși pentru o scurtă coridă în împrejurimile Parisului, acum vreo treizeci de ani. Bunătatea este și ea la fel ca multe produse: cea adevărată vindecă, cea contrafăcută poate să ucidă. Tremur la ideea de a dezlănțui asupra dumneavoastră o teroare trandafirie.

Lăsați-mă deci să dedic această carte poporului meridional, acelor mai ales din Languedoc și din Provence, care își onorează zeul și fluviul cu același nume.¹ Unul dintre „frații catalani“, celebrați de Mistral, este acela care ridică pentru ei libațiunea într-o nouă Cupă: o cupă de sânge negru, având forma unui cap de taur.

I

În acel an, 1909, cum vacanța mare se apropia, contesa de Bricoule hotărî să-și trimită fiul la Lourdes, pentru a fi în preajma brancardierilor și ca să aibă liniște. Alban terminase ultimul an de colegiu într-o mică școală din Auteuil. Doamna de Bricoule, fiind suferindă, iar contele – terorizat de ideea de a petrece două săptămâni singur cu fiul său, îi ceru mamei sale, contesa de Coantré, să-l însoțească pe Alban.

După ce ajunsese în Lourdes, timp de trei săptămâni, Alban se încurcă printre picioarele brancardierilor. Ca să-l îmbuneze, doamna de Bricoule îi spusese o poveste despre confrății penitenți, așa încât Alban își închipuia că își ispășește și el păcatele. Ideea că era un mare păcătos îl entuziasma. La fel și ideea că era un mare creștin.

Era anunțată o coridă la arenele din Bayonne. Hotărâră să meargă acolo, așa, pur și simplu, deoarece cuvântul *arenă* avea asupra lui Alban o putere electrizantă. Într-adevăr, pe când îl pregăteau pentru prima lui comuniune, doamna de Coantré îi dăduse nepotului ei o ediție pentru tineri a romanului *Quo Vadis*, și de atunci Alban era roman. Sărise peste paginile dedicate apostolului Petru.

Corida fu pentru copil a doua dintre cele trei mari revelații... trebuie spus „ale tinereții sale“, sau ale „vieții sale“? Prima fusese revelația păgânismului oferită de o carte ce se voia edificatoare. A treia avea să fie revelația cărnii prin intermediul inimii.

¹ În notele la *Poemul Ronului*, Mistral amintește că termenul provensal Rouan, unul dintre acelea care servesc la desemnarea taurului, este exact numele emblematic al marelui fluviu.

El privi cu pasiune și, agitându-se pe pernita lui, dădea lovitura de cap odată cu taurul. Neștiind nimic despre tehnica jocului, striga mai tare decât ceilalți, fără să înțeleagă cuvintele spaniole pe care oamenii informați le strigau în jurul lui fără să le înțeleagă nici ei. Și totuși, neștiind despre ce era vorba, era disperat că trebuia să stea între două doamne: ceea ce știau ele despre tauri, se gândea el, trebuie să fi fost mult mai rău decât dacă nu ar fi știut nimic. Când publicul se dezlănțui asupra matadorului stângaci, Alban, scos din fire, făcu ghemotoc programul pe care își pusese în gând să-l păstreze ca amintire și îl aruncă în capul infamului. Nu-l atinse. Dar îl azvârlise cu toată puterea, căutând să-l nimerească și să-i facă rău.

Imediat, fără a înceta să fie roman, deveni *taurin*. Învăță spaniola, se abonă la ziarele de profil. Purta cravate roșu-aprins. Toate acestea erau de ajuns ca să fie un matador întru totul. Își tapetă camera cu poze cu tauri și toreadori. Școala fu „contaminată“. Pe fiecare carte, pe fiecare caiet fu lipită imaginea cornută a *totemului*. În ora de chimie, când numea sarea „taurociocolată“, clasa era cuprinsă de frenezie. Profesorii care nu-l îndrăgeau pe Alban, când voiau să-i facă o observație, spuneau: „E o idee, este un mod de a vorbi ca un toreador“, ceea ce lor li se părea o ofensă. Și, cu toate că băiatul era, în mod obișnuit, primul la „franceză“, era o glumă întotdeauna irezistibilă când îi spuneau că scrie ca o vacă spaniolă: căci spiritul, la noi, nu dispare niciodată.

Prin extensie, totul deveni spaniol. Se pieptăna cu pieptene de plumb, ca să-și înnegrească părul. Vara, în orele cele mai călduroase, se culca pe treptele peronului, punându-și o pălărie pe față, cu inele pe degete, o cuvertură pe umeri, și atunci era un cerșetor castilian. Toate acestea se cristalizară în *Carmen*, pe care merse să o asculte de șapte ori într-un an. Uvertura operei îl înnebunea.

Când sosi vacanța, văzu vreo zece lupte la Saint-Sébastien, la Pamplona, la Burgos, Alban, singur de data aceasta, avu

prilejul să stea alături de oameni din lumea artei. Un bătrân matador îi dădu lecții: fiind prea slab pentru a practica, devenise profesor. Lângă Burgos, sculptorul Gangotena organiza la el acasă acele mici lupte cu tauri numite *becerradas*; acestea se țin fără picadori, cu tăurași de la un an până la doi, și toată tinerimea se distra acolo, precum se distrau cei din Franța la tenis sau la fotbal. Alban se pregăti și ucise mai multe dintre aceste animăluțe. Tulburat, ignorant, viteaz, dezordonat, el amuză mai întâi prin pasiunea lui, iar apoi sperie două sau trei persoane cu judecată când îi văzură chipul răvășit de ardoarea cu care se dedicase. Își dăduseră seama că avea *sânge de toreador*, ceea ce îi scuză comportamentul și faptele.

Haotic? Desigur. Dar asta este chiar dovada că era un artist. Fericită prejudecată! Să o acceptăm fără să aprofundăm lucrurile.

Își amintiră de un verișor cu care nu prea păstraseră legătura, pentru că trăia într-un loc uitat din Franța, nu venea niciodată la Paris, răspundea arareori la scrisori, și îl trimiseră la el pe Alban, care petrecu acolo ultimele săptămâni ale lunii septembrie. Marchizul de X... aparținea unei ilustre familii florentine ce emigrase în secolul al XV-lea în Provence. Unul dintre membrii săi luase parte la asasinarea lui Giuliano de Medici și de atunci avea un palat la Avignon. La vârsta la care semenii săi aleargau după moștenitoare sau făceau comerț cu automobile, marchizul se exilase singur la o mică fermă din Camargue, pentru a crește acolo, pentru jocurile tradiționale, tauri sălbatici de pe coasta Mediteranei. Misiunea lui profundă era să mențină puritatea, tradițiile, spiritul poporului meridional.

Acest bărbat care își petrecea zilele călare, în mijlocul taurilor și a paznicilor săi, era poet și, prin arta sa, unul dintre marii poeți ai regiunii Provence, iar prin viața sa, unul dintre marii poeți ai Franței. Nimeni nu ar fi îndrăznit să afirme acest lucru, nici chiar el însuși. Modestia lui îl făcea pe Alban să își piardă răbdarea, căci el își spunea că „o valoare care nu este recunoscută

este înlocuită de o non-valoare“. Oamenii din tagma lui îl invidiau că nu era ca ei. Li se părea că este nepotrivit ca el să închinieze tauri, ar fi găsit că e mai nimerit să bată pe la uși ca să vândă asigurări. Găseau scandalos faptul că numele său figura pe afișele coridelor, în schimb, ar fi fost considerat demn ca numele lui să apară pe afișele de la Luna-Park, dacă, grație acestui nume, și gata să scrie pe cărțile de vizită: „om de lume“, ar fi făcut parte din juriul concursului Cele mai frumoase coapse din Paris. Marchizul, pe bună dreptate, ar fi fost celebrat în ziua în care animalele lui i-ar fi adus încasări consistente. Dar spunea ca era un poet. Un poet este un om care, fără avere, refuză să fie plătit de cutare sat pentru o luptă cu tauri, pentru că blazoanul lui are un element identic cu cel al satului, ceea ce creează între ei, credea el, un fel de rudenie ideală în care banii nu ar avea ce căuta. În fine, el era chiar incapabil să-și facă o notorietate, la de-al de gură-cască parizieni, cu tridentul și pantalonul său din piele de cârțiță, precum cutare scriitor provensal mai avizat cu cravata și pălăria sa cu boruri largi. Un nimeni l-ar fi promovat ca mare om pe acela despre care ceilalți nu vorbeau decât pentru a-l numi: „acest nebun de...“ așa cum nu rostesc numele lui Homer fără a-l numi: „bătrânul Homer“. Este o mare rușine să-i subestimezi într-atât pe cei care îți sunt superiori încât să te scuzi numai pentru că le pomenești numele!

În primăvara următoare, Alban împlinea cincisprezece ani. Părea mai în vârstă, deoarece o umbră îi împodobeă buzele. Această umbră care distrugea în același timp și iluzia de *torero* și pe aceea de roman îi năruia viața. Ar trebui să nu știm ce înseamnă un adolescent cu imaginația puternică, pentru a nu înțelege că de fapt toată viața lui era otrăvită. Contele de Bricoule nu era de acord să se radă, ceea ce, zicea el, i-ar fi dat un aer cabotin (suntem în 1911). Doamnei de Bricoule nu i-ar fi displicut să îl vadă imberb. Asta ar fi întinerit-o. Și pe urmă ar fi redevenit băiețelul despre care își închipuia, prinsă de mirajul

trecutului, că fusese mai afectuos decât tânărul bărbat: fericită epocă a piciorușelor goale, când ea citea, cu o mână strecurată între chilotele și pieliciță, pe pulpița goală. Această disensiune referitoare la mustați dădea naștere unor replici acerbe între soți: „Dorești ca fiul dumitale să aibă aerul unui estet“. Astfel Alban devenea „fiul dumitale“, fiul doamnei de Bricoule de una singură. Ea triumfă aproape după ce Alban se bărbierise în timpul vacanței și, cum mustața nu-i crescuse încă la întoarcere, fu nevoit să-și deseneze cu creionul mustața pe care domnul de Bricoule nu putu să o descopere, în timp ce ea o remarcase din prima clipă. Orb în privința chipului băiatului său, oare contele nu era la fel când venea vorba despre sufletul lui Alban? Asta nu o nemulțumea prea tare.

Contele de Bricoule – cu veston, joben, lavalieră – iubea lumea, serviciile binevoitoare, grajdurile, măreția sufletului omenesc, gravurile englezești. Idealul lui fusese întotdeauna măreția, dar, prosperitatea se lăsa așteptată și era nepriceput în a-și rotunji veniturile, căci nu avea cunoștințe speciale decât în materie de genealogie. De la vârsta de șaptesprezece ani, păstra toate invitațiile la dineuri și baluri, clasate după gradul de rudenie. Era membru al Conferinței de la Saint Vincent-de-Paul și vizita castelul Versailles în fiecare an.

În aprilie 1912, căzu de pe cal, și puțin mari târziu se plânse de dureri de cap. Totuși, el se felicita că suferea în urma unui accident nobil. În iunie însă nu mai avea nici o șansă la viață. Muri în timpul verii. Alban tocmai se pregătea să plece în Andaluzia. Bineînțeles că anulase acest proiect.

Începuse ultimul an de liceu, la finele căruia îl aștepta balaureatul. O mare slăbiciune a memoriei, depresia nervoasă provocată de această lungă agonie, prima pe care o văzuse de aproape, și era aceea a unei ființe dragi, făcură ca aceste cinci luni de efort să-i provoace amețeli. Doar scrierea unei scrisori îi ridica sângele la cap atât de tare încât îi dădeau lacrimile. Medicul îi ceru să înceteze orice efort intelectual și îi recomandă

viața în aer liber, nepăsarea, destinderea fizică timp de două trei luni. Nici vorbă de bacalaureat. De altfel, doamna de Bricoule nu ținea neapărat ca el să obțină vre-o diplomă. Ea gândea că arborele științei nu este identic cu arborele vieții.

Destinderea fizică, viața în aer liber... Cu timiditate, Alban îi reaminti de proiectul Andaluzia. Mai întâi, doamna de Bricoule socoti că este imposibil. Știa că unii îi condamnaseră pe ea, pe soțul ei și pe mama ei, că îl lăsaseră pe Alban să capete asemenea gusturi nesănătoase. Prietenii l-ar fi văzut mai degrabă pe tânăr jucând la pariuri, cu complezență, alergând după fete, dar taurii nu erau acceptați de oamenii care în timp ce își fumază țigara exprimă judecăți asupra felului de a trăi al celorlați și sunt iritați de faptul că aceștia îndrăznesc să aibă aceleași gusturi. Cei care știau că Alban participase la coride neînsemnate de amatori erau extrem de severi cu el. Să ucizi un cerb, un mistreț, un iepure, un porumbel era o ispravă de gentilom, calitate care nu se uită atunci când un tânăr cretin e bun de însurat. Dar să ucizi un taur te transformă în măcelar. În doar câteva minute, aceleași persoane îl considerau pe Alban drept mojiș și nevrozat: să iubești taurii dovedea fie că ai prea mult sânge (o mică brută...), fie că ai sânge prost (acele excitații morbide...) Alban era un sălbatic, un primitiv și totodată o palidă floare a decadentei. Unii, cu burțile revărsate, numeau aceste jocuri pline de riscuri „bufonerii“. Alții se strâmbau vorbind despre gusturile pe care ar fi trebuit să le aibă Alban: „Taurii, ptii... de ce nu participă el, de exemplu, la coridă?“ Având credința că gusturile trebuie impuse, își băteau capul să priceapă de la cine le moștenise. Și, negăsind nici un răspuns, opinau că era pur și simplu un fel al lui de a fi.

Alban bănuia aceste lucruri, dar nu le dădea atenție: vocația lui era să fie criticat și asta e logic când îți bați joc de oameni și le-o și arăți. Doamna de Bricoule îl cunoștea pe Alban, aerele lui de superioritate, limitele lui – ce avea în el periculos și ce era sănătos în el, și credea că nu avea de ce să se teamă –

referitor la tauri. Nici măcar de loviturile lor de coarne. „Ne amuzăm cu viței“, îi spusese nepăsător fiul său. De altfel, pentru ea, ca și pentru majoritatea francezilor care habar nu au de luptele cu tauri, un taur de luptă nu-i nimic mai mult decât un bou domestic pe care l-ai împuns un pic și loviturile pe care le primești de la el – în fese, desigur –, loviturile nu pot fi decât în fese; e atât de hazliu! nu pot provoca altceva în afară de râsete. Glume amestecate cu nițel cabotinaj. Așa vedea ea distracțiile lui Alban.

Nu găsea deci nici un motiv serios pentru care să-l împiedice să plece în Andaluzia. Și dacă nu, ce altceva ar fi putut să facă? Să-l trimită la țară? În vacanță, fără nimic precis de făcut, nu s-ar fi gândit decât la rele: orice îl plictisea când nu era vorba despre pasiunile lui. O călătorie în Italia? Era încă una dintre nevoile intelectuale care îi fuseseră interzise. Doamna de Bricoule se gândi că cel mai bun mod de a-i potoli această obsesie pentru tauri, cu atât mai invadatoare cu cât era mai puțin satisfăcută la Paris, ar fi să se sature o dată de ea. Apoi însă suferise. Din propria experiență, știa că niciodată poftele fiului ei nu vor fi mai puternice ca acum, că în acest moment trebuia să i le împlinească pentru ca el să se bucure de ele din plin. Mai târziu, ele nu vor mai avea aceeași intensitate; această vacanță în Andaluzia, care acum i-ar oferi o fericire vecină cu delirul, mâine va mai fi decât poate o plăcere. Și totuși ea ezită ceva timp. În fine, cedă tentației, tentației de a-și vedea fiul fericit grație ei. Îi dădu încuviințarea.

Sperase într-o explozie de bucurie, că o va îmbrățișa, că îi va spune o vorbă de suflet. Dar el nu putea să aibă manifestări de exaltare pentru cineva care nu-i inspira pasiune. Doamna de Bricoule era deznădăjduită că el nu o săruta niciodată spontan, că ea nu putea să-i dea o sărutare fără ca el să se crispeze, că trebuia să trăiască alături de el fără să-l atingă vreodată. O respingea chiar și din adâncul visurilor lui, dacă ea încerca să-l sărute când dormea. Lăsându-l să plece în Andaluzia, știa că

îi făcea o imensă bucurie. Alban o lăsă să-i vadă bucuria, i-o spuse, dar nu făcu nici un gest spre ea.

O imploră să-i lase să-și radă de tot mustata. Ea luptă cu umbra contelui, apoi cedă. Contele nu era decât o umbră. Totuși, rudele pe care trebuia să le viziteze, avea să le viziteze înainte. Dacă nu ar face așa, s-ar spune, cunoscute fiind ideile contelui, că îndată ce tatăl lui murise, el se grăbise... că mama lui etc.

Imediat după ultima vizită, Alban intră în cabina telefonică a unei cafenele și, scoțând o lamă de ras din buzunar, se rase în semiîntuneric, pe băjbăite.

Când se uită în oglindă, o nouă eră începuse pentru el. Era un alt personaj. Până atunci, bătuse mai degrabă în retragere, cu un orgoliu pe care nu-l arăta decât de la distanță. Dar, din acea clipă, norocul său îl sperie: nu-și mai putea închipui nici un obstacol. Ceea ce înseamnă să câștigi și să pierzi. Timiditatea îmbogățește viața cu nuanțe pe care îndrăzneala și prea multă facilități le suprimă.

Doamnei de Bricoule îi plăcu mult cum arăta acum fiul ei. Era în același timp mai copil și mai bărbat. Găsea că are aer de gigolo și nu putea să nu-și arate bucuria. Venise deci timpul ca ea să stea de vorbă cu el!

Alban era atât de copleșit încât decisese să petreacă patruzeci și opt de ore la Lourdes, ca să mulțumească pentru fericirea primită. Avea un simț al compensațiilor foarte puternic. Consideră că era prudent să plătească pentru fiecare dintre plăcerile lui creându-și o fărâmă de durere cu fiecare prilej de bucurie. Grecii îl învățaseră sacrificiului lui Nemesis.

Alban pătrunzând în ținutul taurilor era deja, cu câțiva ani înainte, Alban mergând pentru prima oară pe front. Același entuziasm, aceeași dorință de a face lucruri mari sau măcar unice, aceeași iubire într-o vagă temere. Pe măsură ce cobora spre sud, era ca o barcă pe uscat, pe care puțin câte puțin fluxul o ridică și o repune pe val. Un exilat revenind în patria-mamă. Știa care sunt popoarele care au coridă și care nu au, iar la colegiu, îi

era mai ușor să învețe geografia unor țări ca Mexic, Peru, decât aceea a Braziliei, dat fiind că Mexicul și Peru au coride, în timp ce Brazilia nu. De asemenea, cunoștea linia ideală care separă, în Franța, regiunile unde taurul este iubit de cele care nu au habar de el. Faptele, obiceiurile, soarta acestor regiuni îl interesau, în timp ce celelalte îi erau indiferente. După ce trenul trecea de linia fatidică, el trăia cu febrilitate.

Ostilitatea împotriva ființelor – dispoziția lui sufletească obișnuită – dispărea. Se destindea, simțea plăcerea simpatiei. Dar, imediat, aceeași simpatie îi provoca opusul, pentru aceleași motive care fac să se sfășie popoarele între ele. „Sunt laolaltă cu tot ce are pielea brună. Să se ferească toți cei care au pielea albă!” Când trenul trecea pe lângă o cireadă de vaci, călătorul uitit îl vedea pe Alban, metamorfozat ca printr-o descărcare electrică, năpustindu-se pe culoar și devorând din priviri, cu ochii ieșiți din orbite, animalele taciturne. Odată plecat din Paris, își pusese pălăria din piele de Cordoba, iar pe deget – un diamant al tatălui său. Călătorii îl observau pe furis pe acest tânăr zvelt, cu briliantul său, cu pălăria deschisă la culoare, așezată pe-o ureche. „Cu siguranță, mă iau drept un toreador”, își spunea el îmbătut de plăcere. Sau poate îl lua drept altceva.

La Lourdes, lăsă bani din spirit religios. În naivitatea și gentilețea lui, își spusese: „Îl voi cumpăra la Lourdes, ca să-i dau prilejul unui negustor din sud să câștige.” Deja, împrumutând celorlalți stările lui sufletești, își închipuia că oamenii șuşoteau cu dezgust când trecea el: „E parizianul!” Ah, ce viciu era să fii parizian!

La Hendaye, auzi limba spaniolă, de parcă ar fi fost vocea femeii iubite.

Îndată ce ajunsese la Madrid, pălăria sa de Cordoba făcu senzație. Toată lumea era pieptănată ca la Paris. „Cred că mă iau drept un francez”, își spuse el, roșu tot de jenă. Își scoase pălăria.